

TAŤKA STRÍLÍ GÓLY

AUTOR **JIŘÍ POKORNÝ** / REŽIE **MARTIN FRANTIŠÁK** /
DRAMATURGIE **MARTA LJUBKOVÁ** / SCÉNA **JAN ŠTĚPÁNEK** /
KOSTÝMY **JANA PREKOVÁ** / HUDBA **DAVID SMEČKA** /

Premiéra 27. listopadu 2009

JENDA NORBERT LICHÝ / **MIREK LUKÁŠ MELNÍK** / **RENATA MARKÉTA HAROKOVÁ** /
BLÁŽA ZDENA PRZEBINDOVÁ / **SLÁVEK DUŠAN URBAN** / **DUŠAN JAN VÁPENÍK** /
BRONĚK TOMÁŠ KREJČÍ / **VELEBORSKÝ TOMÁŠ DASTLÍK** / **FANOUŠCI, POLICISTÉ,**
SANIŤÁCI, LÉKAŘI FILIP KAPUSTA, ROMAN WIDENKA,
MICHAL WEBER, JIŘÍ ZAHUTA

Jiří Pokorný (nar. 4. dubna 1967)

„Za dramatika jako literárního pracanta se nepovažuji a zatím ani nemohu. Až toho napíšu víc, bude se to hrát a nebude to zbytečné, dám si to na vizitku, pokud budu nějakou mít... Ale chtěl bych. Chtěl bych psát hry se spoustou keců, nebo úplně bez řečí.“ (1999)

Dramatik a divadelní režisér. Po studiu režie na DAMU v Praze odešel do Činoherního studia v Ústí nad Labem, jehož byl v letech 1993 až 1997 uměleckým šéfem. Jeho inscenace i dramatické texty jsou označovány za první vlnu coolness v České republice. V letech 1998 až 2002 působil jako umělecký šéf v HaDivadle v Brně a v letech 2002 až 2006 byl členem uměleckého vedení Divadla Na zábradlí. Absolvoval zahraniční stáž v Antverpách (1993) a v Royal Court Summer School v Londýně (1995). Cenu Alfréda Radoka za nejlepší českou původní hru získaly Pokorného hry *Taťka střílí góly* (1997) a *Odpočivej v pokoji* (1998). Obě byly přeloženy do angličtiny, první jmenovaná i do maďarštiny.

Pokorný jako režisér inscenoval texty klasické i moderní, činohru, operu a muzikál. Kromě svých domovských scén působil například v Národním divadle a v Divadle Komedie v Praze nebo v opeře Divadla J. K. Tyla v Plzni.

Divadelní hry Jiřího Pokorného: **Valašská čtverylka**, 1993 (pod pseudonymem Fást J. L.), prem. v Činoherním studiu v Ústí n. Labem v r. 1994 / **Odpočivej v pokoji**, 1996, prem. v Činoherním studiu v Ústí n. Labem v r. 1999 / **Taťka střílí góly**, 1997, prem. v Činoherním studiu v Ústí n. Labem v r. 1999 / **Plechovka**, 1999 (pod pseudonymem Jarol Ostraval), prem. v Činoherním studiu v Ústí n. Labem v r. 1999 / **Denis** (Epilog k Monologům vagíny), 2003, prem. V Dejvickém divadle v Praze v 2003 (jako scénické čtení) / **Milada**, 2007, prem. v Divadle Na zábradlí v r. 2007.

JSME S TEBOU

Fotbal

Fotbal (z anglického football, foot = noha, ball = míč), též **kopaná**, je kolektivní míčová hra, která je nejpobulárnějším kolektivním sportem na světě.

Ve fotbale hrají dvě družstva po jedenácti hráčích na obdélníkovém hřišti, nejčastěji travnatém. Jejich cílem je dosáhnout více branek (gólů) než soupeř. Branky je dosaženo tehdy, když míč přejde brankovou čáru mezi tyčemi branky. Hraje se hlavně nohama, ale hráči mohou k hraní míčem používat libovolné části těla kromě rukou a paží. Pouze brankář (jeden z hráčů, odlišený barvou dresu) může v blízkosti vlastní branky hrát i rukama.

Existence hry podobné fotbalu je doložena už v období starověku: nejstarší takovou hrou bylo čínské *kudžu*, hrané již ve 2. století př. n. l. V Řecku a Římě bylo známo mnoho míčových her, při některých se hrálo nohama. Jedním ze vzdálených předchůdců fotbalu je tak např. římská hra *harpastum*. Ve středověku se různé hry podobné fotbalu hrály po celé Evropě, jejich pravidla se však výrazně lišila místo od místa i v průběhu doby.

Vznik dnešního fotbalu má kořeny v Anglii 16. století. Tamní střední školy v té době začaly žáky nutit ke sportu. Každá ze škol však používala vlastní pravidla podle místních podmínek (velikost hřiště apod.), pravidla se navíc měnila. Postupně vykrytalizovaly dvě hlavní formy fotbalu: v jedné verzi (používané např. v Rugby, Marlborough či Cheltenhamu) hráči míč po hřišti přenášeli rukama, v druhé verzi (např. na Etonu, v Harrow, Westminsteru či Charterhouse) se upřednostňovalo kopání do míče.

Ve 40. letech 19. století Anglii zasáhl boom železniční dopravy. Tento technologický rozvoj umožnil pořádání soutěžních zápasů mezi jednotlivými školami. Avšak zatímco rozdíl v místních pravidlech atletiky byly nevýznamné, meziškolní zápasy ve fotbale byly kvůli odlišnostem v pojetí hry prakticky nemožné. Proto se v roce 1848 sešlo 14 zástupců škol na jednání, jehož výsledkem byla první ucelená sada pra-

videl, tzv. Cambridgeská pravidla. Ta upřednostňovala kopání, bylo však dovoleno také čisté zachycení míče rukama.

Sjednocující tendence vyústily v založení The Football Association, prvního oficiálního fotbalového sdružení na světě, 26. října 1863. Po několika setkáních vytvořila asociace sadu pravidel, z nichž dokonce vypustila povolení běhu s míčem v ruce a držení a podrážení protivníka s míčem. Kvůli tomu zástupce Blackheathu asociaci opustil, a spolu s několika dalšími kluby v roce 1871 založil Rugby Football Union, čímž vzniklo ragby jako sport odlišný od kopané. I v pravidlech FA však byla některá ustanovení, která dnes zůstávají jen ve sportech jako ragby či americký fotbal. První pravidla také například ani nestanovovala počet hráčů či tvar míče; na tom se měli soupeři dohodnout před každým zápasem.

V Anglii se postupně vyvinulo několik soutěží, které přispívaly k šíření jednotných pravidel. První mezinárodní zápas proběhl mezi Anglií a Skotskem 30. listopadu 1872 a skončil bezbrankovou remízou. První mimoevropské mezinárodní fotbalové utkání se uskutečnilo 28. listopadu 1885 v Newarku mezi Spojenými státy a Kanadou, která zvítězila 1:0.

Fotbal se postupně rozšířil i na kontinent, kde je nejstarším fotbalovým mužstvem patrně švýcarský Lausanne Football and Cricket Club. Díky anglickým dělníkům pracujícím na stavbě železnice se fotbal dostal až do Jižní Ameriky, přičemž ale tato teorie rozšíření fotbalu na jihoamerický kontinent nebyla nikdy přesvědčivě doložena.

Dnes fotbal hrají profesionálně po celém světě, mnoho dalších lidí se mu pak věnuje na amatérské či rekreační úrovni. Podle průzkumu, uspořádaného v roce 2001 mezinárodní fotbalovou federací FIFA, hraje pravidelně fotbal nejméně 240 milionů lidí ve více než 200 zemích světa.

„Je tu ideální fotbalové počasí, 19 stupňů, i když hodně fouká a je silný vítr.“

Svatojánská noc

Svatojánská noc je noc z 23. na 24. června, která je podle lidové tradice plná kouzel a nadpřirozené magie. O této noci se scházejí čarodějnice, otevírají se zlaté poklady, čarovné byliny získávají léčivou moc a rozkvétá zlaté kapradí.

Tradice magické noci sahají daleko do starověku. Je to původně náboženská slavnost spojená s oslavou letního slunovratu, která vychází z keltské nebo keltsko-germánské tradice, kterou přejali i Slované. Křesťanská církev se snažila potlačit tyto pohanské slavnosti, a proto zasvětila 24. červen Janu Křtiteli (odtud dnešní pojmenování). Přesto se některé rituály zachovaly až dodnes, např. skákání přes oheň nebo házení věnců do vody, a staly se součástí lidového folklóru.

V minulosti se ihned po rozednění prodávala na trzích bájná mandragora, která údajně dovedla přičarovat lásku milované osoby. Ve skutečnosti to byl durman nebo rulík zlomocný.

Chtěla-li mladá dívka vědět, který mládenec je její vyvolený, musela navečer svatojánské noci, aniž by promluvila nebo se ohlédla, natrhat devatero kvítí (kopretina, růže, smolnička, chrpa, rozchodníček, čičmudíček, mateřídouška, fialka a zvonek) a dát si je pod hlavu pod polštář. Vyvolený mládenec se jí pak zjevil ve snu.

„Tam byla šance Milana Baroše, ale nepřišel tam.“

„Slovinci jsou hodně podobní Finům, protože Slovinci jsou v žebříčku 42. a Finové 43.“

„Tak tohle byl vynikající balón. Ale příliš dlouhý.“

„Pořadatelská služba i policie se chovaly tak, jako by šlo o přátelák k výročí 1. máje, a ne o derby.“

Taťka střílí góly poprvé

NEZRADÍME

Hra *Taťka střílí góly* byla uvedena zatím jednou, v autorově režii, v rámci české sezóny, během níž Činoherní studio v Ústí nad Labem inscenovalo zásadně nové domácí hry. Jiří Pokorný už tehdy nebyl uměleckým šéfem divadla (tuto funkci po něm převzal režisér David Czesany), v tomto roce se tu ale stal nejhranějším autorem: kromě *Taťky* v Ústí uvedli i jeho text *Odpočívej v pokoji* a *Plechovku*.

„Sportovní tragédie“ měla premiéru 22. ledna 1999, scénu vytvořil Petr B. Novák, kostýmy Zuzana Krejzková a hudbu kapela Happy, již tvořili tehdejší členové souboru. Roli Jendy hrál Zbyněk Roubal, ústecký technikář, kterému se podařilo vytvořit taťku přirozeného, autentického, ve své prostotě a přímočarosti strhujícího. V roli Blaženy se do Činoherního studia po letech vrátila Marie Spurná.

V zápětí po premiéře se objevilo množství recenzí: hra byla označena za první český neonaturalistický divadelní text, první českou coolness, antihrdinské či antiromantické krimi. Přijetí bylo rozporuplné, ale většina recenzí ocenila zejména text – přesto se drama nedočkal další inscenace v jiném divadle. Až do teď.

Jiří Pokorný o hře tehdy prohlásil: „*Je to asi český příspěvek moravského autora k evropské vlně celosvětové našťvanosti a lásky.*“ Na otázku, zda se obává divácké reakce, odpověděl: „*Pilot přistávajícího letounu také nepřemýšlí, jestli budou pasažéři nadávat, když se to nepodaří.*“

„... a toto mělo s fotbalem asi tolik společného, jako čabajka s racionální výživou.“

„Kolik fotbalistů si může dovolit postupovat v plné rychlosti s míčem na branku, nedívat se na nohy a balón, mít hlavu zvednutou a poslepu servírovat míč kolegovi do jasné šance? Nevím, ale mám pocit, že jich nebude víc než prstů na ruce zasloužilého lesního dělníka po třiceti letech práce s pilami všeho druhu.“

K doutnajícímu oharku hry *Tatka střílí góly* se snesl valašský orel Francin alias Martin Františák a já si zaboha nemohu vzpomenout, proč jsem ji vlastně psal. Útržky a hmota papíru přede mnou, zakecaný ubrus, exoti vůkol a můj dojemný pocit naprosté nepatřičnosti. Tehdy, stejně jako teď, jsem byl pronásledován obsesivní myšlenkou, přál jsem si, aby přilítli ufoní a jejich lídr by řekl: Čau, Poki, konec srandiček, mazej domů na Andromedu, je po tobě sháňka. Dal bych si klobásu a pivo, všem bych se omluvil, nasedl do vesmírného korábu a fičel páchat alotria zase jinam. Aby se mi nestýskalo, nechal bych se tajně rozdvojit, abych mohl být doma i tady, protože na Zemi je to přeci jenom fajn.

Když jsem se dozvěděl, že hrdinní ostravští si *Tatku* chtějí lajsnout, zatetelil jsem se, protože mám ve spanilé, drblé, horké, omamné, svištící Ostravě kořeny. Je to podobné. V Ostravě jsem doma. Zde jsem taky začal psát. Nejdřív román *Bažina*, pak básně. To mi bylo patnáct a dokonce jsem se úspěšně zúčastnil klání v soutěži Marušky Kudeřkové. Nyní bych si za ty zaumné kraviny nejraději nafackoval, ale nudil jsem se a zároveň se pokoušel ohromit ženy. Mládí z nás činí pitomce na věky věků.

Snem každého autora je asi něco způsobit. Paradoxní je, že když TO leze ven, pracují emoce úplně jinak než ve výsledku. Emoce je ošidná v tom, že se moc nebaví s pamětí. Jaká by to byla krása, moci si umět vyvolat pocit štěstí nebo alespoň dobré nálady. Vzpomenout si na radostný okamžik a znovu a znovu si ho sjíždět. Chtěl bych se vrátit do atmosféry při psaní *Tatky*, abych ze sebe něco kloudného vypotil, ale je to pryč. Nyní píšu gangsterku *Zkurvený fáro*, velesmutnou ságu, a derou se mi do ní postavy z *Tatky*, tak je tam nechám alespoň nakouknout, může to být občerstvující i pro ty postavy. Mám je rád a chci poděkovat „Bezručům“, že se jich ujali. Jsou to takoví sirotci, ty postavy. Snad se ten skomírající uhlík podaří rozfouknout a zažehnout plamínek, byť i maličký.

Jiří Pokorný, 15. 11. 2009

Cool / coolness dramatika

Pod tento termín se všeobecně zahrnují texty vznikající od poslední třetiny devadesátých let dvacátého století, které na jevišti přinesly doposud tabuizovaná témata: sex, zejména homosexuální, drogy, témata charakteristická pro dnešní dobu: násilí, odcizenost, izolaci, beznaděj, zoufalství; a realie spjaté s nejsoučasnějším životem, např. internet, virtuální komunikaci, vysoce konzumní společnost zavalenou zbožím, hnanou k maximální spotřebě. Autoři této školy se zhusta inspirovali filmem, což s sebou nese krátké scény, rychlé střihy, prolínání dějových linií. Oživuje se žánr grotesky a používá se velmi černý humor.

Vlajkovou lodí světové „cool vlny“ se stala hra britského dramatika Marka Ravenhilla *Nakupování a šoustání* (Shopping and Fucking, poprvé uvedeno 1996). V Česku se za nejvýraznějšího autora tohoto proudu považuje Jiří Pokorný, později Marek Horoščák. Nejprogresivnější v uvádění tohoto typu dramatiky bylo u nás Činoherní studio v Ústí nad Labem, kde byly na konci devadesátých let minulého století poprvé inscenovány hry jak Jiřího Pokorného, tak Marka Ravenhilla či Sarah Kaneové; později se objevily i v HaDivadle (M. Ravenhill, Marius von Mayenburg), Horoščákovy *Vařený hlavy* měly premiéru v brněnské Huse na provázku.

Hry jedenadvacátého století přijaly atributy coolness tematiky, ale zjemnily je, zcivilnily, nejsou tak provokativní a pobuřující. Toto hnutí devadesátých let nicméně pro drama objevilo oblast, která je dnes běžným inspiračním zdrojem.

Pro cool hry je charakteristický menší počet postav; ty nemají obvykle žádnou jasnou minulost, neznáme jejich předcházející vývoj a jejich budoucnost lze odhadovat pouze na škále špatný – dobrý. Vzhledem k nulové minulosti fungují jako typy. Nemají představovat složitější charakter, ale pouhý jeho výsek. Tímto samozřejmě snadněji docházíme k jistému zobecnění situace.

Cool dramatika je prostá psychologie a psychologizování. Postavy žijící pouze přítomností se stávají metaforou současného – bezperspektivního – života, nep psychologické jednání je zároveň natolik vykloubené, že figura může provést prakticky cokoli, a taky to obvykle provádí.

Tento typ dramatiky resignuje na kladného hrdinu a vůbec zásadně zpochybňuje jakoukoliv kladnost a pozitivní hodnoty – lásku, přátelství, partnerství, rodinu. V zobrazenosti nefunkčnosti těchto kategorií, které naše společnost navenek tak adoruje, spočívá hlavní tematický klad. Hrdinové si s sebou nesou traumata už ze svého dětství, někteří již dokonce od okamžiku zrození.

Zatímco světová coolness nejčastěji staví do středu mladého hrdinu v rámci společnosti, vykořeněného a znučeného, české hry se zpravidla zaměřují na rodinu, kterou obvykle představují jako zdroj nejšílenějších traumat. Rodina je vězení, smrtící past – a v generačním konfliktu obvykle vítězí silní (protože totálně zdecimovaní a citově okoralí) rodiče. Aby nebyl narušen klid a pokoj rodinného řádu, otec a matka jsou dokonce schopni vraždit. Tak tomu bylo už v Pitínského *Matce* (1987) a *Pokojíčku* (1992), v době, kdy se o coolness ještě „nevědělo“. Matka jako ústřední literární archetyp pak dostala svůj protějšek v „taťkovi“ Jiřího Pokorného. Nenápadný, mírně asociální a navenek neškodný antihrdina se stává běsnícím živlem, chce-li mu někdo sáhnout na jeho rodinu. Jak prohlásil Mark Ravenhill: „*Velké příběhy už nejsou, musíme vyprávět ty malé.*“ A ty se obvykle odehrávají někde velmi blízko.

„Proti byl jednak znovuzkříšený střelec Kuka, autor dvou branek, jednak hra žižkovské defenzívy, která měla k dokonalosti asi tak daleko, jako tučňák patagonský k předsedovi OSN.“

„Běloruský obránce visí na Barošovi jako vánoční ozdoba na stromku.“

„To byl zákrok jako ze země Mordor.“

— hudba nahrána ve studiu podkrovičko v hradci králové /

zpěv **isabela smečková-bencová**, trubka **pavel herzog**, řev **filip richtermoc** / 80 tracků věnováno m. f.

— inspicie **jarmila paulerová** / nápověda **jiřína čížková** / rekvizity **tereza dubová** / garderoba **lenka králová** /
vlásenky **michaela kadlecová** / světla **jiří müller** / zvuk **michael cisovský** / šéf výroby **jan říha** /
jevištní mistr **pavel johančík** / technika **Michal weber, filip kapusta, roman widenka, Jiří zahuta**

— program vydala divadelní společnost petra bezruče, s. r. o., ke druhé premiéře sezóny 2009–2010 /

textová část programu **marta ljubková** / fotografie **petr hrubeš, tomáš ruta** /

grafický návrh plakátu a programu **kateřina wewiorová** / vytiskl proprint, s. r. o., český těšín

— divadlo petra bezruče provozuje divadelní společnost petra bezruče /

ředitel **jiří krejčí** / umělecký šéf **martin františák** / manažer **tomáš suchánek** / lektor dramaturgie **zuzana mildeová** /

divadlo je provozováno za finanční podpory statutárního města ostrava

— pro českou republiku autorská práva zastupuje dilia,

divadelní, literární a audiovizuální agentura, krátkého 1, 190 00 praha 9

